

порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України»[3]. Це може бути у випадках сексуального насильства над дітьми, що вчиняють російські військові, коли такі випадки становлять порушення вимог вищезазначених міжнародних документів, тобто є посяганнями на мир, безпеку людства та міжнародний правопорядок.

Крім того, сексуальне насильство під час війни є поширеним явищем як частина широкомасштабного нападу на цивільне населення або актів геноциду проти народу. Воно набуває масового характеру та вчиняється проти багатьох осіб із метою досягнення військових цілей, послаблення волі й супротиву громади, залякування і приниження[1]. Наприклад, відомі випадки, коли росіяни гвалтували українських жінок пояснюючи це тим, що після таких гвалтувань у жінок не виникало би бажання у сексуальному спілкуванні з українськими чоловіками, для того щоб у подальшому не народжувались українські діти. Звичайно такі факти згвалтування вчинялись і не лише щодо жінок, а й щодо дітей на окупованій території нашої держави з боку російських військових.

Відповідно до ч.1 ст. 442 КК геноцидом є діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу[3]. Тому якщо сексуальне насильство над дітьми, що вчиняють російські військові, містить ознаки геноциду, то такі випадки, поряд з кваліфікацією за відповідною статтею Розділу IV Особливої частини КК, а також ст. 438 КК, підлягають кваліфікації і за ст. 442 КК.

1. Рекомендації для населення під час воєнного стану. Сексуальне насильство під час війни. Кропивницька міська рада: веб-сайт. URL: <https://kr-rada.gov.ua/rekomendatsiyi-dlya-naselennya-pid-chas-vonnogo-stanu/seksualne-nasilstvo-pid-chas-viyni/> (дата звернення 28.02.2023).

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій про захист жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення 28.02.2023).

3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 28.02.2023).

4. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 р. (м. Гаага). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU07K01U> (дата звернення 28.02.2023).

УДК 343.82

DOI: 10.31733/17-03-2023-343-345

Марія ІВАНОВА

студентка ННІ права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

д.ю.н., доц. **Оксана ГРИТЕНКО**

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Із 24 лютого 2022 року внаслідок збройної агресії росії на всій території України було введено воєнний стан. Згідно Закону України «Про правовий режим воєнного стану» «Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності» [2]. 19 березня 2022 року Верховною Радою України було затверджено Постанову, яка визначає Тимчасовий порядок тримання осіб, засуджених до обмеження волі, у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, яка діє з моменту введення воєнного стану (охоплює період воєнного часу і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій) [3]. Дана Постанова була затверджена, оскільки з моменту повномасштабного вторгнення росії на територію незалежної і суверенної

України установи виконання покарання (УВП), ізолятори тимчасового тримання (ІТТ) та слідчі ізолятори (СІЗО), безумовно, опинилися у скрутному становищі, а особливо у тих районах, де ведуться активні бойові дії. Дана ситуація пояснюється, передусім, великою вірогідністю загрози обстрілів таких установ, а також складною ситуацією у зв'язку із забезпеченням матеріально-побутовою базою (у т.ч. продуктовими наборами, питною водою, медикаментами, засобами гігієни тощо) відповідних центрів. Окрім цього, досить складним визнається фінансування подібних установ, оскільки воно не постає як пріоритетне завдання держави, особливо у той час, коли всі кошти з бюджету йдуть на армію та соціальні виплати, заробітні плати працівникам тощо.

Починаючи з 24 лютого 2022 року так сталося, що деяка частина установ виконання покарання опинилась в окупації. Незважаючи на те, що значну частину УВП з зони бойових дій було евакуйовано, але, все ж таки, є ті установи, які, нажаль, евакуйовати не вдалось.

Ще у 2018 році Кабінет Міністрів України затвердив Постанову «Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану» у якій першим пунктом зазначено, що «Порядок визначає механізм проведення у разі введення правового режиму воєнного стану обов'язкової евакуації затриманих осіб, підозрюваних, обвинувачених осіб, щодо яких застосовано запобіжний захід - тримання під вартою, засуджених осіб (військовослужбовців), які відбувають такі покарання, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі (далі - засуджені та особи, взяті під варту), що перебувають в ізоляторах тимчасового тримання, слідчих ізоляторах, установах виконання покарань, гауптвахтах та дисциплінарному батальйоні, а також осіб, які перебувають у спеціальних палатах закладів охорони здоров'я та кімнатах для тимчасово затриманих військовослужбовців Збройних Сил (далі - установи для попереднього ув'язнення та виконання покарань), розташованих у місцевостях, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ для попереднього ув'язнення та виконання покарань, які розташовані в безпечній місцевості» [4].

Проте, як можна побачити, успішної реалізації дана Постанова не мала, оскільки із відкритих офіційних джерел можна побачити, що із початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року було евакуйовано всього 10 установ виконання покарань (із Донецької, Луганської, Харківської та Запорізької областей), проте, наприклад, на території Херсонської області всі УВП, ІТТ, СІЗО залишились під контролем росії.

Із дослідження Харківської правозахисної групи, основними проблемами кримінально-виконавчої системи виконання покарань під час воєнного стану в країні, передусім, визнається: тимчасова окупація частини установ виконання покарань, а також забезпечення безпеки життя та здоров'я не тільки тих, хто відбував у таких установах покарання, а також і тих, хто там працює; неможливість безпосереднього забезпечення прав засуджених в умовах воєнного стану (це положення стосується і евакуйованих засуджених, і тих, хто знаходиться у відносно далеких від бойових дій місцях) [5].

Майже всі порушення, що відбуваються в УВП на окупованих територіях і про які відомо станом на зараз – стосуються, безпосередньо, порушення прав засуджених та ув'язнених, систематичних насильницьких діяч, залякуванні та катуванні, звільненні окремих категорій засуджених з-під варту, зміни вироків, примушуванні зміни громадянства тощо.

Конституція України визначає, захист прав та свобод людини і громадянина є однією з основних цінностей нашої країни, а «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1].

Проте у воєнний час, у зв'язку з військовою агресією росії проти України, одне з невід'ємних прав людини, а саме право на життя, стає під загрозою не тільки для осіб, які відбувають покарання, але й для кожного громадянина.

Підводячи підсумок, з цього питання, доцільно зауважити, що забезпечення захисту життя та здоров'я осіб, які перебувають в установах виконання покарань, на сьогоднішній день, вимагають доволі більшої уваги, ніж є на даний час, адже, все ж таки, ризик застосування артилерійських чи ракетних ударів по території нашої держави доволі великий, а ці особи, як і всі інші, мають невід'ємне право на життя, тому доцільно забезпечити захист таких осіб. Окрім цього, важливим засобом гарантування та реалізації прав засуджених на особисту безпеку під час дії в країні воєнного стану виступає створення і дотримання відповідного правового механізму, який би дійсно на практиці гарантував би достойний захист прав та свобод засуджених згідно з європейськими стандартами.

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1996, ч. 3 ст. 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Тимчасовий порядок тримання осіб, засуджених до обмеження волі, у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 року №220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2022-%D0%BF#Text>.
4. Порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення у разі введення правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 року №934. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-%D0%BF#Text>
5. Установи виконання покарань під час війни. URL: <https://khpg.org/1608811011>.

УДК 343.337

DOI: 10.31733/17-03-2023-345-346

Євгенія БОДЕЦЬ

курсант факультету № 1

Науковий керівник:

викл. **Юрій ЄЛАСЬ**

(Криворізький навчально-науковий інститут Донецького державного університету внутрішніх справ)

ПОГАНЕ ПОВЕДІННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ

Військовополонені офіційно захищені з 1929 року Третьою Женевською конвенцією. Її принципи передбачають гуманне ставлення, обмін інформацією про них та право посадових осіб нейтральних держав відвідувати їхні табори [1].

Конвенція була значно розширена у 1949 році після Другої світової війни, коли кілька країн-учасниць звинуватили у порушенні її правил. За даними ООН, Женевську конвенцію підписали 196 країн, серед яких є Україна і росія [2, с.14].

Військовополонені - це особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, та які потрапляють під владу противника. Режим воєнного полону поширюється також на особовий склад ополчень, загонів добровольців, що входять до їх складу, особовий склад організованих рухів опору тощо [3]. Вищевказане поняття – військовополонені, передбачено Інструкцією «Про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України», яка затверджена Наказом Міністерства оборони України № 164 від 23 березня 2017 року.

Не вважаються військовополоненими, однак користуються пільгами та захистом, передбаченими Конвенцією особи зі складу медичного та духовного персоналу, затримані державою, що тримає в полоні, з метою надання допомоги військовополоненим. Також їм забезпечують усі можливості для надання медичної та духовної допомоги військовополоненим [1].

Відповідно до норм статті 434 Кримінального кодексу України [4] існує кримінальна відповідальність за погане поводження з військовополоненими.

Згідно з законодавством України про кримінальну відповідальність, погане поводження з військовополоненими, яке мало місце неодноразово, або пов'язане з особливою жорстокістю, або спрямоване проти хворих і поранених, а також недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, на яких покладено їх лікування і піклування про них, за відсутності ознак більш тяжкого злочину караються позбавленням волі на строк до трьох років (стаття 434 Кримінального кодексу України [4]).

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення передбаченого статтею 434 Кримінального кодексу України [4] є порядок несення військової служби. Відповідно до Женевської конвенції [1], яка установлює порядок поводження з